

Miča Vujičić

OSTER ŠTART

Sodnikov dodatek

Prevedel
Urban Vovk

*Vsi liki in dogodki, opisani v tem romanu,
vključno z resničnimi osebami in dogodki,
so popolnoma izmišljeni.*

TITO V MIKOVIH ESPADRILAH ALI EDINA OHRANJENA ZGODBA MOJEGA STRICA

Nikoli ne bomo izvedeli, v katerem grobu počiva stric Sima.

Oče Dvojček bo zaman iskal njegovo sled, odtise ravnih stopal številka sedeminštirideset, in še bolj zaman prekladal lobanje in med njimi poskušal najti tisto z manjkajočimi zobmi, ki jih je stricu izbil delfin, ko sta se veselo tunkala v Kotorju. Sled ga bo pripeljala do Vukovarja, kjer bo skrivnostno izginila.

Pravzaprav ne bomo nikoli izvedeli, ali Sima sploh kje počiva ali pa se bo lepega dne nenadoma od nekod pojavil in rekel: »Če sem jaz še živ, koga ste potem pokopali?« Zato bo *do nadaljnjega* veljal za pogrešanega, za »nedolžno žrtev nacionalistično-komunistične pošasti z imenom Milošević«, kot se bo v svojih ognjevitih govorih natančno izrazila mama Mila.

Oče se bo po Simovem izginotju ob vsakem prihodu v hišo navadil tiho reči »Jaz sem«, saj se bo zavedal, da ni med

njim in njegovim izginulim bratom dvojčkom Simo prav nobene razlike, kar bi utegnilo biti za morebitnega naključnega obiskovalca stresno. Pozdravu »Jaz sem«, ki ga izreče, ko na tla hodnika odloži plastično vrečko, v kateri sta kruh in nov velik karo zvezek, v tej grozljivi odsotnosti še tako majhne razlike med mrtvim in živim, ko na obrazu ni najmanjšega znamenja, ki bi lahko kazalo na obstoj ali izginotje, so se pridružile še nekatere druge očetove navade, med katere lahko štejemo britje v popolnoma zatemnjeni kopalnici in sedenje s hrbtom proti ogledalu v frizerskem salonu Brioni, čemur se je kmalu privadil tudi frizer in mu začel že ob njegovem prihodu v lokal obračati stol za sto osemdeset stopinj.

Na žalost tudi osemdesetletnemu dedu Duši ne bo uspelo razjasniti zadev, povezanih s to srhljivo igro identitet. Edini človek, ki bi lahko opazil ali, točneje rečeno, *začutil* razliko med svojima sinovoma – povlekel črto med življenjem in smrtjo – je čisto pomešal ljudi in svetove. Po tistem, ko je pripravil kovček, oblekel svečano nedeljsko obleko, si na glavo posadil klobuk in rekel »Odpeljite me domov!«, bi bilo od njega moč pričakovati karkoli. Odkar se ga je polastila starostna demenca, se je dogajalo, da je očeta poklical s stričevim imenom ali pa je bil v pogovoru z njim povsem prepričan, da gre za nekoga drugega, Duša pa

je šel včasih še dlje in ga ogovarjal v dvojini, kot bi pred njim stala oba. Oče je ob takšnih priložnostih obstal kot vkopan in ni vedel, kaj mu je storiti. Naj Dušo, ki ga nihče več v nič ni mogel prepričati, pri tem popravi ali naj pač sprejme njegovo igro, kar smo, sprijaznjeni z dedovo sklerozo, naredili že vsi drugi in se mu tako pridružili v vzporednem svetu, za vstop v katerega si je že pripravil kovčke.

Ob vsaki omembi stričevega imena se je iz mame Mile vsul plaz očitkov na račun politikov, ki so postali glavna tarča njenih ognjevitih govorov. Ko je na koncu že na ves glas in histerično povzemala položaj, je prišla do sklepa, da je bil povsem nedolžen človek, ki niti mravlje ne bi pohodil, ubit nekje na Hrvaškem, kjer so ga, najbrž pijanega in nepripravljenega, zvelkli iz gostilne, seveda na silo, saj ga samooklicanim novim junakom ni uspelo zbabiti s svojimi patriotskimi zgodbami – je njeno govorjenje počasi prešlo v krčevit jok. Mama se je izgubljala v labirintu stare družinske hiše.

Ko je bil Sima še živ – čisto mogoče, da še zdaj kje živi –, je spal v ilovnati hišici pod staro lipo, ki mu jo je v skrb zapupala babica Draginja. V primerjavi s svojim stanovalcem, ki je meril dva metra in so ga zaradi njegove telesne višine in dolgih udov ljubkovalno klicali Sima Džamija, je bila hiša majhna; kdor bi ga opazoval med vstopanjem, bi se zagotovo vprašal: »Človek, ali ti bo tudi tokrat uspelo?« Vendar je bil moj stric, ki je Jugoslavijo prekriznil s fičkom, ki ga je upravljal z zadnjega sedeža, tega vaju, zato se je znal organizirati na majhnem prostoru. V hiši babice Draginje mu je po nekem čudežu uspelo celo stati, pa čeprav je bil neravni strop nižji od Simovih dvestotih centimetrov višine. Omeniti je treba tudi, da mu glava nikoli ni štrlela skozi dimnik, ravna stopala številka sedeminštirideset pa mu nikoli niso molela skozi *kiebitz fenster*.

Stric je v klobčič zvit spal na majhnem kavču, z dlanmi si je podložil glavo in v prav takšnem položaju smo ga našli tudi tistega dne, ko je umrla babica Draginja.

Kadar je bilo komu težko, je prišel v Draginjino hišo, kot bi bila tam lekarna. Dovolj je bilo že, da vam je starka položila dlan na čelo ali vas pogledala s tistimi svojimi sve-

tlomodrimi očmi, in vse je v trenutku minilo, prav tako kot se je zgodilo z Mitom iz Melencev.

Izdihnula je na stričevih rokah. Odložil jo je na posteljo, ji položil dlan na čelo in ob njej z glavo ob glavi zaspal, da so potem vsi zakričali, ko so stopili skozi napol podrta vrata stare vaške hiše in zagledali nenavadni prizor.

Stric Sima je bil le redko žalosten; vse njegove zgodbe so bile vesele. Skupaj z Miroslavom Antićem, dobrim prijateljem, s katerim sta se *redko, a pogosto* videvala, saj sta čas merila *s svojo uro*, drugačno in čudno, sta pohajkovala po gostilnah, pila, popevala in hodila po rokah. Stric se je ob takšnih priložnostih za nekaj dni izgubil, ko pa se je znova prikazal, je bil vesel, glasno je govoril, mahal z rokami in kar naprej ponavljal Mikov verz: »Ne grizi dni kot miška, živi« ali nekaj podobnega – nasvet, ki mu ga je Antić napisal na steno dnevne sobe v hiši babice Draginje.

In tako je živel, dokler *do nadaljnjega* ni postal *pogrešana oseba*. Pil je, dokler ni z žganjem napolnil svojih dveh metrov, razbijal kozarce in potem z okrvavljenimi stopali številka sedeminštirideset stopal po steklu, pel, dokler se mu ni skuril zvočnik, v gostilnah kuhal paprikaš lačnim potepu-

hom, se kopal z delfinom, dokler mu ta v žaru igre ni izbil zob.

Vse je začel in ničesar dokončal. Zaradi tega smo bili prepričani, da se tudi z bojišča ne bo vrnil, pa tudi o tem, da ga nihče ne bo našel mrtvega, tako da bo vse njegovo življenje ostalo nedokončano, izgubljeno med kazalci prav tiste ure, na katero sta znala gledati samo on in njegov prijatelj pesnik. (Ded Duša je besedo *pesnik* izrekel s posebnim odporom.)

Stric je bil vratar nogometnega kluba Delija iz Mokrina, ki se je od nogometa poslovil kar sredi prvenstvene tekme, čeprav menjava ni bila predvidena. Takoj po ubranjeni enajstmetrovki je snel rokavice, treba je dodati, da je bil pri tem popolnoma trezen, nobenega dopinga ni bilo, se na osuplost navzočih – igralcev in občinstva, ki je z nezaupanjem pospremiло njegovo počasno hojo – v športni opremi sprehodil čez zelenico in jo, ko je za seboj pustil negibne domače in gostujoče igralce, sodniško trojko in še delegata, za vedno zapustil.

Govoril je, da rad drsa, kar je počel v času svojega bivanja v Beogradu, kjer ni dokončal študija geografije, psiho-

logije in kdo ve česa še. Po nekem incidentu pa se je od športa na ledu za vedno poslovil. Z rokami, utrujenimi od jesenskega natovarjanja hlevskega gnoja v Mokrinu, je stric Sima nekaj dni pozneje v Beogradu na ledu malo močnejše zazibal svojo partnerko, ki se je dotlej dvignjena od tal ponosno vihtela nad njegovo glavo. Ja, in s temi rokami, ki so bile čisto brez občutka, je čudovito in nežno damo zabrisal v tribune. Težko je bilo verjeti, da se ga je nekoč v Rovinju tako močno napil, da se ni spomnil, kdo ga je tako pribitega odpeljal v cirkus Evropa in zbasal v lesen sod, prav tisti, v katerega je čarodej dajal svoje pomočnike in jih pred osuplim občinstvom z mečem pre sekal na pol in jih potem spet sestavil. Ničesar se ni spominjal, vendar se je ob tej priložnosti, če odštejemo, da je imel včasih občutek, kot da njegove noge ne bi bile najboljše povezane s hrbtenico, dobro izmazal.

»Stopim ven iz fička, zaloputnem vrata, z nogo pa še naprej pritiskam na gas.«

»Mojster,« mu je pogosto govoril Mika Antić, »ti si rojen pisatelj!«

Tudi mi smo si, prav zares, strica vedno predstavljali kot

pisatelja, pa čeprav ga nismo nikoli zalotili pri pisanju ali prebrali česarkoli njegovega. Vendar je stric, kadar se je nahajal v že precej izdelani hiši babice Draginje in v stanju, ki mu je ded Duša rekel pri zavesti, vselej bral, do konca stegnjen je ležal na kratki postelji, s katere so mu molele noge z ogromnimi ravnimi stopali velikosti sedeminštirideset, katerih krona so bili dolgi prsti, ki so vedno štrleli iz strganih in razparanih nogavic. Hiša je postajala z vsakim dnem manjša in manj urejena, vse bolj napolnjena s knjigami (in praznimi steklenicami). Vendar so bile knjige na policah, ki jih je skupaj zbil oče, razvrščene v popolnem redu, ki se ga je Sima nadvse dosledno držal.

Šele ko je izginil in je hiša babice Draginje ostala prazna, sem načel popolni red in začel iskati nekaj, pa še sam nisem vedel, kaj. Hiša je bila takrat že povsem izdelana, zato je moralo biti ob vstopu vsakomur jasno, da se mu lahko strop zruši na glavo. Kot detektiv, ki ga vodi podzavestna misel, da bi med knjigami utegnil naleteti na nekakšno sled, ki bi ga lahko pripeljala do strica, sem najprej pregledoval naslove, iskal ključ, po katerem so bile knjige ob vsem siceršnjem hišnem neredu zgledno zložene, nato pa cele dneve odpiral prve strani in prebiral posvetila, ki so jih Simi napisali avtorji.

Ko je bila igra končana, jo je zamenjala druga, ki me je

povsem obsedla. Med prelistavanjem ene izmed knjig sem našel račun za elektriko, s katerim si je stric najverjetneje označil stran, do katere je prišel. Kmalu se je na linoleju nabral majhen kupček raznoraznih papirčkov, s katerimi so si stric in tisti, ki jim je knjige posojal, označevali mesta, kjer so prenehali z branjem.

Star porumenel recept, ki ga je vaški zdravnik Miša z lepopisno pisavo napisal dedu Duši, in kos papirja z kdo ve čigavo telefonsko številko, ki – kot sem preveril – ni bila več aktivna. Eden izmed papirjev je očitno vključeval del s pisalnim strojem napisane turistične ponudbe: »Sestanek na beograjskem letališču, ob 15h na mednarodnem terminalu, ob 16.45 vzlet posebnega letala na liniji JR 4404, ob 19.15 prihod na letališče Gerona, prevoz do hotela, večerja, nočitev«, kjer se je pot, vsaj na tem mestu, končala. Iz revije *Radio-TV* iztrgani sporedi, obračuni, iz *Zabavnika* izrezan članek s stričevimi opombami na robovih, celo kakšna osmrtnica – vse to je bilo moč najti med platnicami knjižnice. Seveda tudi fotografije žensk, ki jih je kar naprej menjaval, recept za tisoč lističev, vizitke ljudi, ki jih ni več, telefonske številke, na katerih se nihče več ne oglašča, ena izmed najdragocenejših stvari, ki so označevale bralski premor, pa je bila karta za nogometno tekmo Crvena zvezda – Bayern, na katero se je »naša moška trojka« odpravila s

Simovim belim fičkom. Pomislil sem, da bi karto lahko odnesel očetu, vendar sem bil že brez preverbe prepričan, da jo že ima spravljen v katerem od velikih karo zvezkov, kjer jo pedantno stisnjeno hrani v neskončnem nogometnem herbariju, skupaj s statistikami doseženih golov, izvedenih kotov ... – številkami, ki jih je podčrtaval in vztrajno analiziral ter s tem pogosto strašil mamo. Najbolj skrivnostna pa je bila razglednica s Korčule. Na njeno hrbtno stran je stric Sima s flomastrom napisal nekaj podobnega kratki opombi, »Za Titanik, citat – V. Hristić«, nato pa prepisal nekaj verzov, ki so bili verjetno namenjeni kakemu njegovemu izginulemu rokopisu. »V vsakem trenutku moram videti svojo smrt / V očeh kot ogledalih, ki drugo drugega trošita / Med katerima raste transcendentalni prostor / Resničnost pa se raztaplja v luskinе svojih senc.«

Ko sem nehal brskati, sem se zleknil na staro posteljo, prav tisto, na kateri je umrla babica Draginja in na kateri je spal stric Sima, ki je rad povedal, da se nikjer drugje ne spi tako lepo in trdno. Trden spanec je pripisoval magičnim sposobnostim babice Draginje. Ko sem spustil pogled z neravnega stropa, sem se zasmel ob pogledu na svoje noge, ki so mi štrlele čez rob prav za toliko kot njemu, saj mi je bila postelja prekratka za ravno toliko kot stricu, ko se je v njej stegnil in bral.

»Mojster, ti si rojen pisatelj,« sem zaslišal Antića in ga zagledal, kako z roko močno tolče strica po hrbtu.

Prav res, Sima, si bil pisatelj? Ded Duša je vedno govoril, da te bo alkohol ubil in da boš lepega dne, ko boš na dnu kozarca zagledal svojo podobo, pogoltno potegnil iz njega in popil še samega sebe. Ali pa so te, Sima, pojedle anekdote. Kadar se te je alkohol že močno prijel, si pogosto govoril, da te grizejo vici in žrejo anekdote. Najpomembnejše pa je preskočiti anekdotu. Povedati zgodbo in nič več kot to.

Pijan si vpil, da je anekdota največji sovražnik zgodbe in da se mora pisatelj upreti njeni sladkobnosti, drugi pa so te samo pisano gledali, saj niso vedeli, o čem govoriš. Anekdota je vic, surova, neumna, banalna, prozorna, crknjena anekdota – pripovednikov največji sovražnik. Mamljiva je, sladka, kot bombonček, potem pa se ti hitro stopi v ustih, od česar ti je na smrt slabo. Ko jo prebereš, se ti zazdi banalno vse, česar se lotiš. Pisatelj mora prebiti lupino, sneti ovojo, da bi lahko pisal o sebi. Življenje pa te pripravi do tega, da si poln anekdot. Da bi se vsi smejali tvojim dogodivščinam. Vrže te v vodo z delfinom, ti pa moraš potem s

sebe obrisati anekdoto in se lotiti pisanja. Kar pa ti ne gre od rok, saj se ti vse zdi prozaično, neumno, nevredno papirja, dovolj dobro edino za gostilniško omizje, ki ga želiš spraviti v smeh. Pisatelj že od začetka s seboj prenaša kovček. Vanj so spravljena doživetja, ki se mu kar naprej ponujajo kot dober material za zgodbo. Vendar to nikoli ne postanejo. Kadarkoli jih potegne ven, se izkaže, da so to le nekakšne cape, prežvečene in nikakršne, nekakšna megla, ki te duši in kar naprej odvrča pozornost. Kot osel ga vlečeš na hrbtu, ta kovček, in prav v nobeno pomoč ti ni. Zato že po nekaj stavkih raztrgaš vsako stran, zažgeš roman, doliješ bencin, da bi še boljše zagorel. Pojedla te je anekdota. Od tebe ni ostalo več nič.

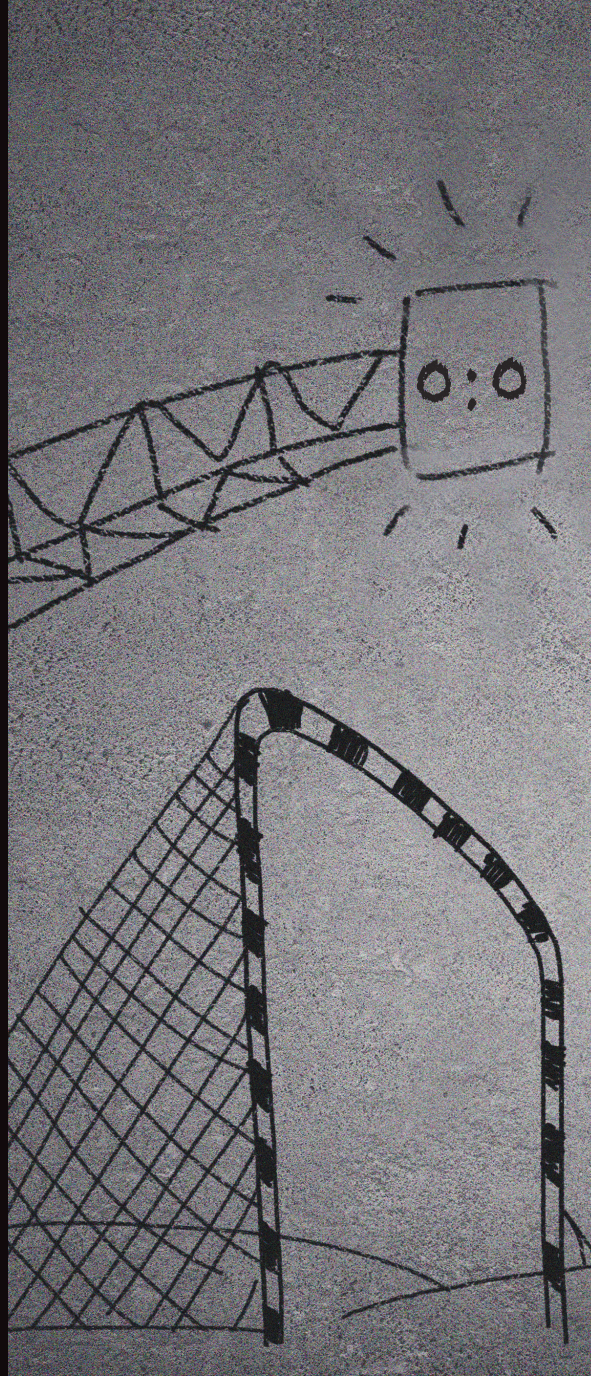
Nisi pravočasno izpraznil kovčka, gol si vstopil v hišo in se lotil pisanja, mojster. Na vratih bi moral reči: »Jaz sem.« Glasno. Jaz sem, ne pa tisti, ki ga prenašam v tem zlizanem kovčku. Anekdota je plevel. Zarasel sem se med to zelenje, zato se me ne vidi kot pisatelja. Ničesar nimam. Celo konca ne. Ali pa imam morda le tega. Morda bi bilo še najbolje in najmanj banalno, če izginem. Poskusi si, mojster, zamisliti bolj neumen konec od tistega – da padem na bojišču. Zadnjih dvajset let nisem gledal poročil. Ko sem splezal na streho, da bi obrnil anteno, sem bil pijan in skozi streho priletel v dnevno sobo babice Draginje. Od takrat naprej mi ni

jasno, kaj se dogaja. In moram izginiti. V ilovnati hiši ni bilo pištola. Zdaj pa nekdo od mene zahteva, naj pištola, ki je sploh ni bilo – ustrelj. To bi bil epilog.

Če to napišem, bom pojedel papir, naj ga uniči kislina. Jebenti življenje, če je pa tako težko! Pisatelj mora vse to preseči. Mene pa je življenje posrkalo vase, me poneslo kot hudournik in me zadušilo. Prepojen sem s surovim, banalnim, najedel sem se anekdot, dušijo me. Po boljšem premisleku ugotovim, da v resnici sploh nisem pisatelj, ampak anekdota. Material za slabega pisatelja sem. K sreči sem uničil vse, kar sem napisal. Ostala je samo ena zgodba, ki je ne morem najti. Pravzaprav gre za anekdoto. Vedno si mi govoril: »Mojster, ti si rojen pisatelj!« Nekega dne se boš zaradi tega ugriznil v jezik. Nekega dne, ko bo nekdo našel to zgodbo. Jaz tudi takrat ne bom pisatelj, ti pa boš moj junak. Ne boš resničen, ne boš obstajal; jaz ne bom resničen, iskali me bodo, pa me ne bodo našli. Pojedla me je anekdota. Nič ni ostalo.

Oster štart, s pomenljivim podnaslovom *Sodnikov dodatek*, o družinski zgodovini, odnosih med družinskimi člani in srbski družbeni klimi v medvojnih devetdesetih spregovori na šarmanten in sproščen način. Osrednji protagonisti tega literarnega dela so simpatično čudaški člani banatske družine – oče je pretepeni nogometni sodnik nižjeligaških tekmovanj, ki honorarno služi z inštrukcijami matematike, mama je zobozdravnica, ki se politično aktivira z ustanovitvijo lokalne radijske postaje, pomemben družinski in romaneskni člen pa je tudi stric, za katerim se je na vojni fronti izgubila vsaka sled.

Mića Vujičić (1979) je predstavnik tako imenovanega »kinkidskega literarnega čudeža«. *Oster štart* je njegov prvi roman.

*Cankarjeva
založba*

24,94 €

Sofinancira program
Evropske unije
Ustvarjalna Evropa